

Trở lại với Lep Tonstoi và những giấc mơ hòa bình

Hoàng Kim Bảo

CTV. Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu

Trong *Chiến tranh và Hoà bình*, mối chính và là yếu tố kết nối tạo nên xương sống của các sự kiện chi thực sự bắt đầu từ cuộc gặp gỡ của Andrey Bonconxki và Natasa Rotstova qua vũ hội Peterbua, khi Natasa, mười sáu tuổi, con gái một Bá tước nông thôn, lần đầu tiên được mời đến dự một vũ hội lớn; và, giữa đám đông - bị bỏ quên, bị chen lấn, bơ vơ, xúc động, không sao chứng minh được ưu thế và sự hiện diện đặc biệt của mình. Chính khi ấy, Andrey đã đến với nàng. Có thể nói, chỉ tại thời điểm đó, Natasa Rotstova mới bắt đầu định mệnh của mình.

Trong cuốn tiểu thuyết, Tonstoi đã miêu tả giữa hai cuộc chiến tranh 1805, 1812 làm rung chuyển nước Nga và châu Âu những khoảnh khắc ngắn ngủi nhưng vô cùng quý giá của hoà bình. Một cái gì đó thuộc về sức sống, về tâm hồn Nga bình lặng, cao quý đang hồi sinh, đang lớn lên qua các sự kiện và trong mắt nhìn của các nhân vật.

Riêng từ lúc Natasa bắt đầu đến vũ hội cùng cô chị họ Xonia, cho đến lúc Andrey gặp được nàng, và nhờ vậy, Andrey đọc ra được định mệnh của tâm hồn chàng, Tonstoi đã dẫn dắt người đọc qua mười hai trang sách, đi vòng vèo qua những đám đông vũ hội, qua hai chị em nhà nữ Bá tước Elen Curaghina, sứ thần Pháp, đức vua và đám quý tộc tùy tùng, người anh họ Boris, và rất nhiều những tân khách..., rồi vũ điệu Ba Lan và những vòng vờ đầu tiên... Không ai mời Natasa. Bị chen lấn và bị dồn vào một góc, trong lúc gần như tuyệt vọng thì Andrey đã đến, mới mẻ, trang trọng, cao quý và lịch lãm. Được Pie hướng đạo, giữa không gian tung bừng trong vũ hội, Andrey đã tìm được Natasa.

“Nếu như nàng đến với cô chị họ trước, rồi sau đó đi về phía ta, thì nàng sẽ là vợ ta” – Andrey đắm đắm nhìn nàng và đoán định. Và Natasa, trong một cử chỉ vô thức, đã bước những bước hết như trong ý nghĩ của chàng: nàng đến với cô chị họ trước, rồi tiến

về phía Andrey! Nàng gặp Andrey và nhận lời mời khiêu vũ với chàng. Khi nàng đã trọn trong vòng tay dịu dàng của Andrey, và khi mặt Andrey đối diện với khuôn mặt nàng, chàng đã nhận thấy *những giọt nước mắt xúc động ứa ra từ đôi mắt long lanh trên gương mặt ngây thơ đầy hạnh phúc của nàng như muốn nói: Em chờ anh lâu lắm rồi!*

Đấy! Tonstoi đã mở đầu thiên diễm tình của *Chiến tranh và Hoà bình* như thế!

Và từ đây, sau vũ hội này, Natasa đã trở thành người lớn, đã già biệt tuổi niên thiếu hồn nhiên để đến với tuổi mười sáu trắng tròn, đã khởi đầu một sự kiện trọng đại nhất trong cuộc đời nàng: mối tình với Andrey! Với nàng, cuộc sống từ đây sẽ không còn vui bất tận và vô tư nữa, mà trở nên ưu tư, bí ẩn, khó hiểu, rắc rối và thiêng liêng hơn.

Trước đó chẳng ai đoán được rằng cô bé Natasa sẽ ra sao... Trước đó, Tonstoi dẫn ta đến một trang viên đậm ảm của một địa chủ trung bình - một quý tộc nông thôn hiền lành vùng ngoại ô Matxcova – Bá tước Napuchin Rostop. Natasa là cô con gái út yêu quý nhất của gia đình này. Khi còn bé, Natasa thường chơi với con búp bê Mimi, chạy hết tốc lực trên đôi chân mảnh dẻ, và khi có điều gì đặc ý, cô bé cười như nắc nẻ, tiếng cười làm lan cả niềm vui sang những người xung quanh. Khi lớn lên một chút, Natasa hay cùng người

anh trai - tiểu bá tước Nicolai Rostop – và người chị họ Xonia hát bài *Dòng suối*, một bài hát có giai điệu du dương mà cả ba cùng ưa thích. Khi đã trở thành thiếu nữ, Natasa luôn tin rằng con người nàng là một thiên thần từ xa lắm biến thành. Trong đêm trăng tuyệt đẹp ở Oxtoratnoie, khi ngồi bó gối trên bậu cửa sổ ban công phòng khách, Natasa đã nghĩ nếu cứ ngồi bó gối như thế này, thật chặt, và từ từ nhắm hai mắt lại trong trạng thái mơ mộng, nàng có thể bay lên tận cung trăng! Có thể lắm chứ - Bởi vì một thiên thần thì rất có thể như vậy.

Tonstoi mô tả tâm hồn của tuổi trẻ mới tuyệt vời sao!

Có thể nhận thấy nữ nhân vật Natasa của Tonstoi nồng nhiệt, cởi mở, sống với tất cả tâm hồn - điều rất khác với các nữ nhân vật của Đotxtoiepxki. Đotx thường đặt nhân vật trong một tâm trạng kìm nén, âm thầm và giằng xé. Tâm hồn họ dường như ẩn giấu những bí mật nào đó; và sự ẩn giấu đầy bất an đó lôi cuốn người đọc, khiến người đọc bị hấp dẫn và chờ đợi.

Tính cách bông bột của Natasa mang đến cho người đọc một cảm giác yêu thích mạnh mẽ có xen cả những lo âu pháp phòng về nàng; rằng *nhất định* một cô gái hồn nhiên thái quá như nàng sẽ *đi chệch*, sẽ gặp một điều gì đó trong cuộc đời, có thể là cả hạnh

phúc và nỗi bất hạnh. Cảm giác về sự mặc định đó đối với nhân vật, thực sự, được tạo ra bởi *cái bóng mờ* mà nhân vật kéo đi sau nó – cái bóng của định mệnh – cái mà ta có thể hình dung và linh cảm với một xúc cảm mơ hồ, nhưng là một xúc cảm chân thực về số phận, trong khi các sự kiện, các biến cố thì ta chưa biết tới. Sức mạnh của thiên tài Tonstoi là ở chỗ ông đã làm cho người ta tin với *một xác tín* về dòng đời mà ông lựa chọn trong tác phẩm, nhờ vào sự mô tả cái bình thường, cái không dị biệt, cái truyền thống trong sức sống tự nhiên của nó, khác với Đotxtoiepxki, Đotx thường chọn cái bất thường, cái bi kịch và làm phức tạp hoá nó bởi những vực tăm tối trong đáy sâu thẳm của đời sống và của bản thể tính nhân loại. Âm ảnh, bi thảm, bị chối bỏ và luôn bị đánh trọng thương, với Đotx, con người là một bí ẩn và không thể hiểu. Tác phẩm và những phân tích của Đotx luôn là cuộc tìm kiếm gian khổ và đầy bi kịch tính chân thiện trong bản chất của tâm hồn con người, là sự tìm kiếm không mệt mỏi *Con Người* - đồng loại, *Con Người* - viết hoa, *Con Người* - thánh thiện *trong Con Người!*¹ Và hơn một lần, niềm khao khát đó đã vang lên trong các tác phẩm có sức lay động lớn lao của Đotxtoiepxki: “*Bạn ơi! Tôi xin bạn. Hãy nói*

với tôi, một lần thôi: hãy nói với tôi những tiếng của con người!”

Trong văn học hiện thực Nga thế kỷ thứ XIX, và có lẽ trong toàn bộ lịch sử sáng tạo văn chương của nhân loại, khi diễn tả cái bi kịch, cái tội lỗi cần được cứu rỗi có nguồn gốc trong lòng người, thiên tài của Đotx đã đạt tới độ sâu thẳm. Với Tonstoi, con người - đức hạnh và xấu xa - có nguồn gốc từ giáo dục, từ dòng họ, từ truyền thống gia đình và xã hội. Và khi nhìn từ cái nhìn của đạo Cơ Đốc và từ khuynh hướng phổ quát của cuộc sống, thì con người bình thường trong những ước vọng thuần hậu về cuộc sống, có thể tìm thấy hạnh phúc. Còn *con người* – *tư tưởng* (như các nhân vật Levin trong *Anna Karênina* và Andrey Bonconxki trong *Chiến tranh và Hoà bình*) thì cố gắng sống, tìm lại hạnh phúc, cố gắng hoà hợp giữa lý tưởng và thực tại, cho dù có trải qua bao nhiêu dằn vặt và đau khổ. “*Cùng với Lep Tonstoi, Đotxtoiepxki đã rạch đôi giang sơn văn học. Một người thì ca ngợi vẻ đẹp của thiên nhiên Nga, con người và những phong tục; còn một người thì đi sâu vào truyền thống bi kịch, vào nỗi thống khổ của tâm hồn và đặt lại những giá trị*”.

Từ khắp mọi nơi trên thế giới, hay là từ những thời đại khác nhau, ngày trước, ngày nay và mai sau nữa, con người đều có thể tìm

¹ M. Bakhtin. *Thi pháp Đotxtoiepxki*. Trần Đình Sử dịch. NXB Văn học, Hà Nội, 1995.

thấy trong các tác phẩm thiên tài của Đotx và Tonstoi những gợi ý, những đồng vọng, những phản ảnh sâu sắc của khuynh hướng, của lương tri, của tâm hồn và số phận.

Ở Việt Nam, ở nước Nga và châu Âu từng có những thời gian dài người ta đã say mê và ngưỡng mộ Đotx². Sau này, cùng với sự sụp đổ của Nhà nước Liên bang, những ảo tưởng xã hội đã tan vỡ, những trữ lượng bị kích trong lòng nhân loại, qua sự cộng hưởng tác phẩm của Đotxtoiepxki, cũng lớn hơn. Nhân loại đã thức tỉnh, đã trưởng thành trong sự đau khổ; nhưng có lẽ, cũng đã quen đi, đã *nghi ngơi*, cùng với sự đau khổ. Tựa như một sự tha hoá. Nhưng một tất yếu sẽ đến, là nhân loại cần phải đi ra khỏi sự đau khổ, để hướng tới một cái gì tươi sáng hơn.

Cũng trong một thời gian dài, mà không phải chỉ ở Nga, người ta đã lãng quên Tonstoi, đã lãng quên tình yêu trong sáng và những giấc mơ hạnh phúc mà ông mang đến trong *Chiến tranh và Hoà bình*. Bởi vì đã hơn ba mươi năm nhà trường phổ thông Việt Nam, và không chỉ Việt Nam, mà ngay cả ở Nga nữa, vắng bóng *Chiến tranh và Hoà bình*, kiệt tác số một của thế giới, tác phẩm

đứng đầu top 10 tiểu thuyết hay nhất mọi thời đại. Nhưng đã đến lúc cần phục sinh trở lại. Bởi sự hiện diện của Tonstoi cùng tác phẩm của ông cần cho cuộc sống, nhân danh lương tri và những giá trị thiêng liêng mà Tonstoi, vì một đặc ân nào đó của tự nhiên và của Thượng đế, đã ràng buộc và trao tặng cho dân tộc Nga và cho cả nhân loại.

Cần phải trở lại với Tonstoi và những giấc mơ tình yêu, những giấc mơ hoà bình trong cuộc sống thường nhật của chúng ta!

Tài liệu tham khảo

1. Lep Tônxtôi, *Scolópxki*, NXB Văn học, Hà Nội, 1985.
2. M. Bakhotin, *Thi pháp Đotxtoiepxki*. Trần Đình Sử dịch. NXB Văn học, Hà Nội, 1995.
3. Đotxtoiepxki, *Thằng ngốc. Tội ác và trừng phạt. Anh em nhà Karamazop*. NXB Văn học, Hà Nội, 2004.
4. Lep Tonstoi, *Chiến tranh và Hoà bình*. NXB Văn học, Hà Nội, 2004.

---

² Đọc: Xtêphan Xvaigơ, *Bộ ba tài năng...*, NXB Văn học, Hà Nội, 1990.